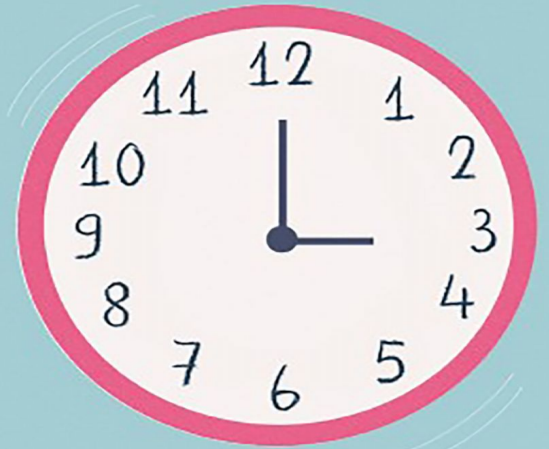

Час для кохання

Про книгу

1947 рік. 1967 рік. 1987 рік. Три історії кохання в різні проміжки часу. Незмінними залишаються головні герої, які народилися в один день. І хай би в який час вони зустрілися, їм двадцять і вони до нестями закохуються одне в одного. Та неминуче щось стає на заваді їхньому щастю: класові розбіжності, соціальні ролі, амбіції. Тож їм доводиться обирати між обов'язками та почуттями, кар'єрою та стосунками, мріями та реальністю. Що двадцять років світ змінюється, тому стосунки щораз розвиваються по-іншому, непередбачувано. Це захоплива ностальгічна історія про політику, фемінізм, вільні стосунки та запаморочливе кохання, яке всупереч обставинам розквітає знову і знову.

Час для Кохання

Голлі
Вільямс

НАСНАЖЛИВО
Й ЗАХОПЛИВО
The Guardian ♥

Голлі Вільямс

*Час для
КОХОУННЯ*

2023

ISBN 978-617-17-0178-6 (epub)

Жодну з частин даного видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

Електронна версія створена за виданням:

Перекладено за виданням:

Williams, Holly. *What Time is Love?* / Holly Williams. — London : Orion Fiction, 2022. — 400 p.

Переклад з англійської *Ірини Шагової*

Дизайнер обкладинки *Вікторія Смаль*

В оформленні обкладинки використано ілюстрацію *Анастасії Белан*

Вільямс Г.

В46 Час для кохання / Голлі Вільямс ; пер. з англ. Ірини Шагової. — Х. : Віват, 2023. — 400 с.
— (Серія «Художня література», 978-966-942-826-4).

ISBN 978-617-17-0034-5 (укр.)

ISBN 978-1-3987-0629-3 (англ.)

1947 рік. 1967 рік. 1987 рік. Три історії кохання в різні проміжки часу. Незмінними залишаються головні герої, які народилися в один день. І хай би в який час вони зустрілися, їм двадцять і вони до нестями закохуються одне в одного. Та неминуче щось стає на заваді їхньому щастю: класові розбіжності, соціальні ролі, амбіції. Тож їм доводиться обирати між обов'язками та почуттями, кар'єрою та стосунками, мріями та реальністю. Що двадцять років світ змінюється, тому стосунки щораз розвиваються по-іншому, непередбачувано. Це захоплива ностальгійна історія про політику, фемінізм, вільні стосунки та запаморочливе кохання, яке всупереч обставинам розквітає знову і знову.

УДК 821.111

© Holly Williams, 2022

© ТОВ «Видавництво “Віват”», видання українською мовою, 2023

21 СІЧНЯ 1927 РОКУ

Годинник показував 6:42 ранку, коли в місті Абергавенні в маленькій спальні нагорі будинку з терасою Ангарад Льюїс стиснула зуби й напружилася востаннє. У неї народилася дівчинка, яку вона незабаром назве Вайолет, — з крихітного, щойно сповитого й підперезаного згортка на неї мовчки зиркнули такі самі сині очі, як і в матері, а тоді акушерка знову швидко забрала немовля. Тієї ж миті, о 6:42, в іншій частині країни, у вкритій купою рушників кімнаті східного крила заміського будинку Фарлі-голл, що поблизу Нерсборо, Амелія Бірнгерст вибухнула останньою порцією лайки, коли, роздираючи материні нутроці, видирався на світ її хлопчисько. Червоний, готовий ось-ось розправити довгі стужавілі кінцівки, Альберт Пергрін Бірнгерст роззявив ротика і заволав.

РОЗДІЛ 1

Квітень 1947

Усе почалося з листа. За два місяці, відколи той опинився на її порозі, вона не раз перечитала написані на бузковому папері слова подруги Роуз:

Ми з Берті влаштуємо у квітні пішу прогулянку Бреконськими маяками¹ — здається, ти мешкаєш десь там, поблизу? Не зустрінеш нас? Мені страх як кортить знову побачитися з тобою.

Коли Летті розгорнула листа, вона аж затремтіла від нетерплячки: так їй хотілося якнайшвидше зустрітися з Роуз і нарешті познайомитися з її молодшим братом Берті.

І ось настав день їхнього приїзду. Летті нервово попивала лимонад, бульки якого з шипінням розсмоктувалися в горлі. До «Ягняти» вона прибула на пів години раніше: автобуси між Абергавенні й Бреконом ходили не завжди регулярно. Відшукала в глибині паба, у відгородженому для жінок місці, інший, не такий потертий стілець, поправила бганки улюбленої спідниці, розпрямила темні кучері. Яке божевілля: Летті зневажала себе за те, що так хвилюється. Але з Роуз вони не бачилися з кінця війни, коли працювали разом у Лондоні телеграфістками, а із самим Берті вона досі не була знайома.

Їй завжди кортіло познайомитися з ним, принаймні відколи дізналася, що вони народилися в один день. Під час війни Роуз очолювала цілу роту телеграфісток на міському поштамті і щоразу питала в новеньких про день народження, щоб потім у належний час пригостити з нагоди свята.

— Двадцять першого січня? Овва, як і Берті, мій молодший братик! — вигукнула Роуз. — І тобі також вісімнадцять?

Летті ствердно кивнула.

— Ти ба! — Роуз пильніше придивилася до неї, потішена несподіваним збігом, а Летті відчула приємність через те, що якимось із нею пов'язана. Висока яскрава молода жінка одразу їй сподобалася, попри те що вони явно походили з різних прошарків суспільства. Окрім як по радіо, Летті ніде не чула такої вишуканої вимови.

Про Берті вона розпитала в Роуз скільки могла, бо намагалася не набридати зайвою цікавістю. У неї в голові склався певний образ: елегантний денді в смокінгу, який легко процитує уривок з Гомера. Вона була певна, що на класичному факультеті в Оксфорді вчать найзапекліші сноби, і хлопець, мабуть, вражає неабияким інтелектом.

Раптом вона усвідомила, що вже допила лимонад, і замислилася, чи не замовити ще одну склянку до приходу Роуз та її казкового брата. Годі було уявити, що вони справді прямували сюди, в один із місцевих пабів.

Якби не війна, вона, звісно, ніколи не зустріла б Роуз. Летті подумала, що тоді й сама вона навряд чи подалася б кудись із Південного Вельсу. Світські леді, якою була Роуз, не мають звички відвідувати такі місця, як пошта в Аберґавенні. Утім вони небагато часу провели разом: Летті опинилася в Лондоні й почала там працювати вже в тисяча дев'ятсот сорок п'ятому році, коли ось-ось мала закінчитися війна.

Велика будівля на розі вулиці Сен-Мартен-ле-Ґран роїлася молодими жінками, яким донедавна й на думку не спадало, що вони колись опиняться в Лондоні та ще й працюватимуть тут. Подібні до зграйки горобців, вони метушилися, про щось теревенили. Від руїн та моторошного виття сирен, що прошивали серце страхом, їх відволікав безупинний потік військових та ще музика, що долинала зі стін Гаммерсет-Пале, і взагалі вся ця розкіш Вест-Енду.

Як і всі вони, Летті неабияк хвилювалася, коли приїхала до столиці, де не була досі жодного разу. Але не минуло й кількох тижнів, як вона закохалася в Лондон. У погойдування в автобусі, коли той, подзенькуючи, мчав її вперед. У високі будівлі, що заступали собою небо. У розлогі парки, де прогулювалися люди. У тривалі мандри містом, під час яких вона не наважувалася заходити надто далеко, вивчаючи незнайомі зруйновані вулиці. Уперше в житті вона була сама-одна, далеко від рідної оселі, і цілковита незалежність лоскотала душу. Щораз більше її захоплювали нові знайомства: увечері Летті

поверталася в пансіонат, де пила чай із чотирнадцятьма іншими дівчатами, і дружба дуже швидко й міцно поєднала їх. Здавалося, війна геть-чисто змітає всі невидимі стіни між людьми.

У приміщенні центральної пошти незворушна Роуз, безперечно, була їхньою лідеркою: вона впевнено й бадьоро переконувала дівчат, як важливо, що вони працюють, підтримувала тих, хто занепав духом, розгублених і самотніх. Роуз узяла Летті під своє крило в перші ж тижні її перебування в столиці, коли дівчина щойно отетеріло роззиралася довкруги. А одного разу навіть потягнула за собою на філіжанку чаю з тістечками до готельного ресторану («Гроші — дурниця, у мене їх багато, дозволь тебе пригостити»). І Летті була здивована тим, як легко їй говорити з Роуз, щиро спілкуватися попри всю їхню неоднаковість в усьому.

— Дивна річ — війна, — сказала Роуз наступного разу, коли вони разом пили чай у запліснявілому пансіоні, де мешкала тоді Летті. — Але, гадаю, саме робота надає сенс нашому життю.

Летті поглянула Роуз просто в очі.

— Нашому? Ти говориш про всіх жінок чи лише про людей твого кола?

Роуз накрутила на палець завиток каштанового волосся, і Летті знітилася: не варто було натякати на те, з яких різних родин вони походять. Вона завжди намагалася думати якомога менше про те, що батько Роуз — справжній лорд, а сама вона має власний титул і землі.

— Я про всіх жінок. І дівчат, — відповіла Роуз. — Якби не війна, ми мали б лише знайти собі чоловіка. Ото була б і вся наша робота в мирний час.

— А я вже працювала на пошті в Абергавенні. Багато дівчат змушені працювати... — м'яко додала Летті.

Першу посаду Летті отримала у віці п'ятнадцяти років, коли залишила школу: на думку тата, вона і так уже просиділа в класах на рік довше, ніж було потрібно. Пані Кеттерік уперто намагалася його переконати, що Вайолет є «напрочуд розумною» і могла б отримувати хай яку маленьку муніципальну стипендію, щоб мати потім закінчену середню освіту. Але згодом вони дізналися, що Керрі Джоунз, яка працювала на поштамті в ошатному будиночку на центральній вулиці в Абергавенні, завагітніла четвертою дитиною. Летті не варто було

відмовлятися від такої нагоди, і тому ніхто вже не думав про стипендію.

— Та чи не була ця посада лише приводом, щоб чимось тебе зайняти, доки не вийдеш заміж? — напосідала Роуз.

— Можливо. Хоча тоді мені так не здавалося. Зрештою, батько завжди вмів наполягти на своєму.

— Я часто думаю про дівчат, тобто про тебе, про себе, про інших. Адже нічого особливого від нас і не очікують, не вимагають стати кимось більшим, — вела далі Роуз. — О, я знаю, ми повинні виховувати дітей, вести домашнє господарство. І, звісно, це теж важливо. Але тепер у нас інші обов'язки, хіба ні?

Летті притакнула на знак того, що уважно її слухає.

— Наша робота під час війни, хай би там що, є цілковитою *несподіванкою*. Тепер ми змушені більше думати власною головою. І давно вже час — на мою думку, така робота лише на користь нам, жінкам.

Летті і Роуз подружилися завдяки обставинам, і дуже тішилися із цього приводу. Та це безпосереднє спілкування тривало недовго. Замайоріли прапори, люди почали цілувати одне одного на вулицях, їхні обличчя просвітліли, бо настало полегшення. Натомість Летті охоплювала тривога. У голові безперестанку спливали картини широких ланів навколо рідної домівки взимку: гола, брунатно-фіолетова земля, що затверділими складками збігала ген-ген за небокрай.

Відтак вона повернулася до Абергавенні, і час, що його вона провела в Лондоні, здавалося, запаяли сургучем і відправили деінде — тепер його оповив туман спогадів. Аж раптом одного дня з пошти принесли бузковий конверт. Усі дівчата запряглися писати одна одній, і лише Роуз дотримала слова і виявилася в листуванні на диво цікавою і жвавою співрозмовницею. А відтак почала висилати подрузі книжки.

— Навіщо тобі стільки бандеролей, Летті? — спитав батько, коли вона брала в нього з рук останній пакунок.

Дивлячись на дочку, він випнув свої схожі на голки великі вуса, що завжди траплялося, коли він відчував якусь загрозу.

Летті не відповіла йому. Вона розгорнула найважчий пакунок і витягнула з нього том «Буремного перевалу» в шкіряній палітурці, що

прибув до неї з «бездонної бібліотеки», за словами Роуз, із маєтку під величною назвою Фарлі-голл, де мешкала її подруга.

Батько Летті читав мало, попри те що зажив слави на всі сусідні долини як майстер розгадувати кросворди. Йому більше до душі були справи, дотичні до місцевої каплиці, церковного хору, залізниці й Лейбористської партії. Синами Еван був цілком задоволений — обоє молодші за Летті, обоє люті через те, що не встигли взяти участь у війні, — але його мало не підкидало, коли він натрапляв на томик Джорджа Орвела чи коли бачив, як Летті у вихідний день, підібгавши під себе ноги, сидить із книжкою біля вогнища в старому, із вилізлою ватою кріслі.

Їй було байдуже, як реагує на її захоплення батько. Листи і книжки були для неї брамою, через яку вона подумки переносилася в інший світ: ні, не в шалений і метушливий Лондон, але тим паче і не в оспалий Південний Вельс. Вони просто рятували її від думок про те, що її життя після повернення додому неймовірно змаліло.

Летті спала на вузькому ліжку, яке відділяла від братів стара й важка плетена завіса. Працювала п'ять днів на тиждень, а також по суботах уранці, а ввечері в суботу заходила хильнути пів келиха вина до «Фонтану». Але в пабі її іноді пригнічували галасливі веселощі давніх друзів. Вона дивилася, як сяють їхні очі, як вони гигочуть, мало не в істерику впадають від щастя, що вижили і що тепер, як здавалося Летті, мають цілковите право не думати про роботу.

У «Ягнятї» Летті знову взялася за лимонад і вже майже допила, як до неї нечутно, м'яким кроком, бо долівка була посипана соломомою, наблизився чоловік.

— Летті?

Ось і він.

І попри те, що вона чекала на нього, поява цього високого худорлявого хлопця була для неї дещо несподівана.

Його мокра від поту світло-каштанова чуприна розкуйовдилася, кілька пасом упало на великі й лагідні карі очі.

— Берті? — спитала дівчина.

«А де Роуз?» — з острахом подумала Летті, судомно стискаючи порожню склянку.

«Чому я не дочекався Роуз?» — подумав Берті й гірко пошкодував, що вирішив обігнати сестру і зайшов до паба першим.

Він не надавав великого значення зустрічі сестри з подругою. Тепер же на нього дивилися темні, глибокі й такі сині очі, яких він дотепер ні в кого ще не бачив.

Берті випередив Роуз на останньому етапі дванадцятимильної пішої прогулянки зеленими просторами, просякнутими дощами, до Бреконських маяків. Брат і сестра з дитинства влаштовували змагання, хто перший дістанеться того чи того місця, і досі не покинули давньої звички. Роуз, якій виповнилося двадцять два, була старша за Берті на два роки. Завдяки таким тренуванням ноги в них обох уже в підлітковому віці були неабиякі міцні, тому змагалися вони на рівних. Але останніми днями він почав постійно її обганяти. І ось тепер він, захеканий, з натертими ступнями, опинився в освітленому фарами машин заїзді, де вони зняли для себе на вихідні два доволі пошарпані номери.

— Привіт! Радий бачити тебе, Летті. Чув, що... тобто не я, а Роуз... вона...

Берті, здавалося, мав більше кінцівок, ніж пересічна людина, і не знав, що з ними всіма робити. Почав він з того, що простягнув свою довгу руку, начебто щоб привітати Летті, але передумав і провів п'ястком по волоссю, тонкі пасма якого одразу стали сторч. По тому він рішуче тицьнув у порожню склянку Летті і спитав:

— Що б ти хотіла випити? Може, ще одну... тобто... що тобі?..

— Пів пінти м'якого елю, — хутко відповіла Летті.

Берті із запалом кивнув і, намагаючись дивитися будь-куди, лишень не в її очі, кілька разів шарпнувся всім довгим тулубом у бік шинквасу, а тоді вирушив уперед, лавіруючи обома кінцівками і гаманцем, щоб замовити келих темного пива для себе та пів пінти м'якого елю для неї.

Летті витріщалася на нього — тобто щосили старалася не витріщатися — і думала, що її уявлення про аристократів, здобуте від споглядання давніх світлин, ніяк не збігалося з постаттю двадцятирічного розпатланого молодика в заляпаних болотом штанях.

Берті повернувся з трунками в руках і всівся побік неї в брунатне крісло, розливши трохи пива з келиха. Вони обоє вступилися в полум'я, що тихо сичало за шишкуватою залізною решіткою. Мовчанка тривала

не довше ніж кілька секунд, однак Летті встигла відчутти напруження в усьому тілі. І схрестила ноги.

— Ти не проти, якщо я скину черевики? — запитав Берті.

Ступні смикало від болю. Він копирсався з мокрими шнурками й тому міг спокійно дивитися в підлогу. Тільки не в ті сині очі Летті.

Дівчина хитнула головою і тепер намагалася надати обличчю звичного виразу.

Чоловіки, яких вона знала, ніколи не скинули б із себе черевики у пабі, але всі вони, коли приходили сюди після роботи й ставали біля шинквасу, хияли пиво так, наче воно було не винагородою за трудовий день, а завершальним його завданням. Берті так заповзято порався біля призначених для піших прогулянок черевиків з їх нескінченною шнурівкою, що здавалося — він от-от задерє ноги догори і покладе їх на стіл, щоб завершити своє копирсання і нарешті розпружитися й заспокоїтися.

Летті потягувала ель і спостерігала за всіма його стараннями над шнурками. Вона завжди знала, що під час першої зустрічі він, як і Роуз, скидатиметься на чужинця, але з ним відчуття було сильніше, ніж під час першого знайомства з Роуз... бо він був чоловіком. Вона з подивом розглядала новий для неї їх різновид: твідовий піджак, чіткі приголосні звуки, люб'язна й дещо сором'язлива балачка.

— Як минула прогулянка?

— А! — Берті нарешті стягнув один черевик і відчув довгоочікуване полегшення, яке, втім, швидко зіпсувало усвідомлення того, що його шкарпетки відгонять мокрою псятиною. — Чудова прогулянка! І неймовірний місцевий краєвид. — Він силувався тишком підібгати ступні й запхати їх якомога глибше під крісло.

— Пік Пен-і-Вен уже бачили? — запитала вона.

— Авжеж. Вражає, вельми... вражає. Як приємно нарешті розім'яти ноги після довгої зими!

Берті поставив черевики перед вогнищем, відпив пива, з удаваною цікавістю обвів очима спочатку стіни, а потім стелю, де висіли відполіровані мідні обереги для кінської зброї, відтак знову глипнув у бік бару, аж урешті не витримав і нишком зиркнув на Летті. Вона буцімто також уникала його погляду й пильно вдивлялася в щось по той бік паба На її блідих щоках викрашалися маленькі ямочки, тонкі

брови піднімалися рівною дугою. Несамовито милий кирпатий носик теж стримів угору із кумедною задерикуватістю.

Може, через запах? «О боже, — подумав Берті, — я тхну здохлою вівцею».

— Летті! Дівчинко моя!

«Дякувати богу», — разом подумали Летті і Берті, щойно пабом прокотився бадьорий голос Роуз.

Заввишки вона не дотягувала до брата, але ступала кроком удвічі ширшим, ніж Летті. Уперше Летті помітила це ще в Лондоні, де завжди ледве встигала за подругою. Після неквапної ходи вулицями Абергавенні столична юрба змітала, зносила Летті на своєму шляху, але розступалася перед Роуз, як вода перед носом корабля. Роуз перетнула залу паба за два кроки й сильними руками обняла подругу за вузькі плечі, мало не стягнувши її зі стільця.

— Як ти, як справи? Тішуся, що він таки знайшов тебе. Берті! Ти зняв черевики? Правду кажеш? А де напій для мене?

— Дуже рада зустрічі з тобою, — усміхнено промовила Летті. — Як довго ми не бачилися?

— Ну, зо два роки принаймні. О, я так скучила за тобою, люба, люба моя. — Роуз умостилася на краєчку крісла й знову огорнула подругу рукою. А тоді легенько ляснула по носу, і Летті жартома скривилася й показала язика. На мить вона знову відчула себе школяркою, попри те що такої колежанки, як Роуз, — розумної і впевненої в собі — в школі у неї ніколи не було. Летті, як завжди, здивовано спостерігала за тим, з якою легкістю та крокує світом, і думала, що, мабуть, людей її кола просто так виховують.

Берті, який ще не зовсім оговтався, тицьнув у бік бару й беззвучно, самими губами, замовив трунок для Роуз — Летті знала, що це мав би бути джин-тонік, бо нічого іншого подруга не п'є, — а тоді метнувся вслід за власним пальцем уперед, геть забувши, що йти доведеться босоніж.

«Тепер усім буде про що потеревенити», — майнула думка в голові у Летті, коли вона дивилася, як Берті без взуття простує до шинквасу, киває, усміхається, витягує завелику купюру. Бармен Тум спокійно й вичікувально нахилився вперед — видно лише чоло і руки, — а в той

час Берті зігнувся й нишпорить у кишені. Молоді Дейвіси каламутними очима спостерігають за сценою.

Ну й нехай! Летті зашарілася, з утіхою уявивши, що її тепер вважатимуть його знайомою, а головне — знайомою Роуз. Хай базікають! У неї лоскотало в животі від цілковитого й такого зрозумілого щастя, адже вона могла нарешті знову милуватися подругою, такою дорогою її серцю.

Берті приніс склянку з джин-тоніком і уместився в кріслі із келихом недопитого пива. Вогонь потріскував у каміні й погрозово скалився на його черевики, а дівчата були так захоплені розмовою, що він і слова не міг до неї докинути. Сестра зацікавлено розпитувала Летті про місцеву природу, маршрути її прогулянок, роботу й книжки, які вони обидві тепер читали.

Летті відчула, що зможе зосередитися і сказати щось розумне з приводу нещодавно прочитаної «Місис Деллоуей»² лише за умови, якщо не дивитиметься в бік довгих ніг (і промоклих ступень) Берті.

Та врешті все ж таки примусила себе повернутися до нього.

— А ти, Берті? Либонь, читаєш купу цікавої літератури в Оксфорді?

— Я б волів читати книжки, які так захопили вас обох. Це значно цікавіше від того, що нам задають в універі! — заламав хлопець губи в чарівній усмішці. — Титани літератури — я маю на думці класиків — важкуваті й несамовито нудні. Читаєш і не віриш, що ми недавно пережили війну, усе таке застаріле, таке...

— Захоплене минулим? — спитала Летті й звела брову.

Він метнув на неї погляд, і вони, нарешті, зустрілися очима. На одну-єдину мить, але мов блискавкою вдарило. Летті закололо в пучках пальців, а Берті бічним зором побачив блимання маленьких зірочок.

Летті, не збагнувши, що це з нею коїться, покvapно відвела погляд. Але цей раптовий спалах блискавки збадьорив її, і вона повела далі обірвану розмову з Роуз.

— У класичних творах постійно воюють. Суцільні війни, хоча б і ота, приміром, троянська. І це все праДАВНІ часи.

Берті мало не зомлівав від задоволення, слухаючи її валлійську вимову.

— А нині те саме, — вела далі Летті, — маса людей, знову вбивають одне одного.

— Летті, думаю, що було б краще, щоб на класичній філології вчилася ти замість мене, а я б зайняв твоє місце на пошті.

У погляді дівчини промайнув блискавичний вогник обурення.

«Тільки не це! — прикусив язика Берті. — Вона могла подумати, що я ставлюся до неї зверхньо. О боже».

— Не знаю, чи впорався б я, — став виправдовуватися Берті. — З мене слабенький організатор, і з математикою я ніколи не дружив. Але залюбки побавився б зі штемпелем... — І показав жестами, як сидів би і меланхолійно приклеював марки на бандеролі.

— Ну, тоді попрацюй бібліотекарем. Тобі, либонь, не звикати носити за поясом старі й припалі порохом книжки.

Летті помітила, як розтягнувся в усмішці широкий рот її подруги, наче хто потягнув його за шворочки. Летті зашарілася, а Берті здивовано подумав: «Невже вона теж відчула?» Адже не міг він просто вигадати...

І він зашарівся. А ще завважив, як губи в Роуз мимохіть розсуваються у викличному вищирі.

За якийсь час Летті заквапилася додому. Їй треба було встигнути на останній автобус. І коли вона швидкою ногою прямувала в бік дверей, виходячи з паба, Берті так і прикипів очима до її крихкої постаті, а по тому, спохопившись, узявся похмуро допивати третю порцію пива. Яке ж бо диво, думав він, що їхні шляхи перетнулися! І було б іще більшим дивом, якби вони знову перетнулися.

А тоді він отримав від Роуз справжній подарунок, коли почув:

— Яка я щаслива, що змогла сьогодні знову побачити Летті. Знаєш, мені справді бракувало такої подруги. Тепер от міркую, чи не запросити її до нас на вечірку в нашому садку?

— О, це було б чудово! Звісно, запроси. Обов'язково!

— О, ти теж так вважаєш? — невинно перепитала Роуз. — Просто я не певна, що їй у нас...

— Ну, ти її знаєш краще за мене, — мовив Берті, який щосили намагався приховати своє задоволення від пропозиції сестри. Він відпив ще трохи пива і, напустивши на себе заклопотаного вигляду, додав: — Але справді, чому б і ні? Тістечка їй до вподоби? А садок?

Ми вже побачили, у якому краю вона живе, і тепер було б добре показати...

Він не договорив фрази, помітивши тінь занепокоєності на обличчі Роуз, а тоді враз збагнув, що Летті не запросила їх до себе додому. Звісно, її будинок, хай яким він був, не міг би суперничати з розкішним Фарлі-голлом...

Однак Берті з легкістю відкинув сумніви: такими речами годі перейматися. Головне — побачитися з нею знов.

— Зрештою, Роуз, хіба в неї не залишилася ціла купа книжок, що вона має тобі повернути?

[1](#) Національний парк у Вельсі. (Тут і далі прим. пер.)

[2](#) Роман Вірджинії Вульф про світську пані повоєнної Англії.

РОЗДІЛ 2

Липень 1947

— Берті! — пролунав із сусідньої кімнати голос Роуз. — Вона тут!

І Берті, який цілісінький день тинявся маєтком в очікуванні Летті, чкурнув нагору до своєї спальні.

— Берті! — знову покликала Роуз уже наполегливіше. — Ти не міг би відчинити двері? Я тут пораюся і не хочу звертатися до *служниці*, щоб вона це робила!

Але Берті не відповів. Він геть не був здатний на цю дію. У нього шалено бився пульс.

— *Берті!*

Але той уже сховався за важкою шторою в спальні й дивився вниз, на під'їзну дорогу. Ось вона — виходить з автівки, яку вони відправили на станцію в Нерсборо зустрічати потяг, що мав прибути за кілька годин до початку вечірки.

Летті поглянула вгору, і Берті шарпнувся від вікна.

Коли Летті витягнула шию, то крізь мжичку вздріла розкішну жовто-сіру споруду Фарлі-голлу. А скільки вікон! За будь-яким з них — кімната. І за одним з них стоїть, напевно, Берті...

І Летті швидко опустила очі долу.

Водій метнувся сходами нагору, щоб віднести її коричневий старенький саквояж до розкішного головного входу. Нерозумно брати таку велику сумку заради однієї ночі, але в родині Льюїсів іншої не було.

Летті на мить заціпеніла. Кілька краплинок дощу стекли з крисів капелюшка й потрапили за комір. Її пройняла дрож, вона високо скинула гостре підборіддя й попростувала сходами нагору. І щойно намірилася натиснути на дзвінок, як двері самі розчахнулися.

— Летті! — Роуз, яка однією рукою тримала оберемок щойно зрізаних квітів, поспіхом цьомкнула подругу в щоку і мало не силою зтягнула всередину. — Вітаю, вітаю, вітаю. Як минула подорож? Сподіваюся, швидко й без пригод? А в нас тут невеличкий розгардіяш через погоду. — Роуз недбало махнула рукою кудись позаду себе. — Але я впевнена, що невдовзі розпогодиться. Як ти гадаєш? Ходімо, я покажу тобі твою кімнату, а весь маєток оглянемо пізніше. Ось так!

Фарлі-голл вразив Летті величчю. Роуз швидким кроком повела її передпокоєм із блискучою долівкою, відтак гвинтовими сходами нагору, до обшитого дерев'яними панелями коридору з шістьма дверима. Перед одними з них вони нарешті зупинилися. Тепер це була особиста кімната Летті. Коли покоївка (*покоївка!*) принесла тацю із чаєм і взялася наливати їй ванну, Роуз вибачилася й поквапилася до холу і в сад, щоб завершити підготовку до вечірки.

Летті доклала всіх зусиль, щоб розслабитися в маленькому затишному кріслі й порозкошувати з того приводу, що їй уперше хтось прислужував. Але вона не знала, як довго може дозволити це собі, адже попереду на неї чекала вечірка. Поза тим через хвилювання їй зовсім не хотілося їсти. Скибочки хліба для канапок нарізали навдивовижу тонко. Чай здавався слабо запареним і приємно пахнув квітами.

Коли ж вона нарешті його побачить?

Це запитання вирувало у неї в голові навіть тоді, коли вона занурилася в глибоку чавунну ванну. Зараз Летті могла раювати в теплій воді скільки їй заманеться, а вдома, в їхній олов'яній посудині, мусила завжди митися похапцем, під покрики братів, які вимагали хутчіш вилізати, доки не вистигне вода. Та руки й ноги не слухалися. А що, як вечірка вже почалася? А що, як Роуз — *або Берті* — її шукають? Либонь, здогадалися, що вона злякалася й тепер ховається нагорі. І вважають її маленькою нікчемою...

Летті якнайшвидше натягнула на себе улюблену сукню: волошковосиню з візерунком у маленькі гілочки жовтих квітів. Напередодні вона пришила до неї мереживний комір, щоб прикрити затертий шов. Не надто модний, але пасував він чудово. Вона старанно збила кучері, прим'яті капелюшком під час поїздки потягом, і нанесла трохи рум'ян на щоки.

Коли дівчина спускалася сходами вниз, її кроки відлунювали, як їй здавалося, мало не лиховісно. У холі вона на мить уклякла, а тоді почула із сусідньої кімнати голос Роуз.

— О! Ти вже готова!

Летті стало незручно за свій поспіх. Вона завважила, що Роуз, цілковито зосереджена на підготовці до вечірки, досі була в брунатній вовняній сукні. Довкола неї сновигали жінки у форменому одязі, і вона вміло ними диригувала. У руках вони несли кошики з пляшками, скатертини й таці зі столовим сріблом.

Роуз жестом показала, що за хвилину долучиться до Летті, і знову з головою поринула в ретельне обговорення, які виделки для торта слід подати.

Зніяковіла Летті, що почувалася тут зайвою, вислизнула геть і вже хотіла була повернутися до своєї кімнати, аж тут в отворі навстіж відчинених дверей побачила залитий казковим світлом сад.

Летті захотілося вийти в ту казку. Дощ усіяв нефритово-зелену галявину крихітними перлинками, і вони виблискували на сонці, яке послужливо виринуло на небо, щоб осушити сад перед приїздом гостей. Скісні пополудневі промені увиразнили звиви лілійника й оксамитову шаруватість спинок трояндових пелюсток. Коли Летті проходила повз клумби, їй здавалося, що у вологому й теплому повітрі квітковий аромат тягнеться за нею шлейфом.

Дощова вода просочилася через передній виріз її вихідних темно-синіх черевичків на низьких підборах. Летті вдихнула свіже повітря, що обіцяло невдовзі приємний вечір.

— Привіт.

Вона здригнулася, швидко обернулася — і її понесло кудись угору. Вона ніби вирушила ліфтом: земля під ногами віддалялася, попри те що сама вона залишалася на місці.

А все через те, що перед нею постав Берті: в блакитному піджаку, кремових штанях і сорочці з розстебнутим угорі гудзиком. Вона ковзнула очима по маленькому трикутнику відкритої шкіри і тієї ж миті відчула, що не знає, куди їй подіти свої руки. Вона кумедно присіла від того, що внутрішньо зіщулилася, а тоді сховала руки за спиною.

— Привіт, дякую, що запросили, тобто що Роуз запросила. Тут так чудово.

— Як доїхала? — спитав Берті. Йому здавалося, що в нього в животі поселилася пухнаста тваринка-стрибунець.

А щоб він спустився в сад, Роуз збігала до нього нагору, відчинила двері його кімнати й зашипіла:

— Спустися негайно вниз і розваж Летті, вона там сама.

Таким чином Берті опинився в саду і тепер стояв перед Летті.

— О, подорож була дуже приємна. — Насправді Летті довго й нудно їхала в тісному вагоні третього класу. Вона взяла із собою роман «Ніч лагідна»³, але більшу частину подорожі, замість того щоб його читати, дивилася у вікно й уявляла, як вестиме розумну бесіду з Берті про цей роман.

— Ну і прекрасно. Однак їхати до нас далеченько.

— Ну, радше так. — «Радше? Невже я так і сказала?» — подумала вона.

— А... як кімната? Тобі в ній зручно?

— О так, і ванна просто неймовірна.

Берті зашарівся, і Летті теж зайнялася рум'янцем.

Дотепер йому не часто доводилося спілкуватися з жінками, але після невимушених, дражливих теревенів з Летті в пабі він думав про неї весь літній семестр: коли мчав уздовж каналу на ровері, обідав у довгому холі-їдальні і ще тоді, коли лягав спати у своє вузьке, з розхитаними пружинами ліжко. А після того, як Роуз підтвердила, що Летті таки приїде до них на вечірку, цілими днями уявляв, як довго говоритиме з нею на різні теми.

І в думках він був більш розкутий, ніж почувався тепер.

— Ну, здається, вже проясняється, — сумно вичавив із себе Берті.

— Так. Погода... чудова. Для вечірки. І для квітів, гадаю, теж, — підтримала розмову Летті.

— Мені також так здається.

— Доц, мабуть, добре їх побив!

— Так, — відповів Берті і замовк. «Либонь, вражена моєю тупістю», — подумав він.

— Хай там як, а для гостей так краще, — здобувся він на голос.

— Так, ненавиджу мокнути під час вечірки, — погодилася з ним Летті.

— Гадаю, гості незабаром почнуть з'їжджатися, — промовив Берті, якого раптом неабияк зацікавила волога трава в них під ногами, у яку він вступився поглядом.

— Стільки клопоту для вас.

— Авжеж, принаймні для Роуз. Гаразд, не хочу більше тебе затримувати. Знаю, що ви, дівчата, завжди повинні причепуритися...

— І він порухом показав у бік Фарлі-голлу, товсті світло-жовті мури якого контрастували з тепер уже блакитним небом.

Вона розтулила рота, але так і не спромоглася вимовити ані слова. Він думав, що вона досі не перевдягнулася для вечірки, і навіть гадки не мав, що на ній її *улюблена* сукня.

Летті мовчки підтакнула, зійшла з галявини і, схиливши голову, хутко попрямувала до будинку.

«Але вона вже перевдягнулася, — нарешті допетрав Берті. — Просто було ще так рано, а жінки так довго чепуряться перед вечіркою, і тепер вона, напевно, думає... вона думає...»

І Берті тихо застогнав.

У себе в кімнаті Летті силувалася зосередитися на читанні в очікуванні вечірки. За деякий час вона почула гул голосів, що долинав до неї знизу, який недвозначно свідчив, що вечірка розпочалася. На щастя, коли вона обережно переступила поріг будинку, Роуз — на ній тепер була вишнева сукня, яка підкреслювала талію, — помітила подругу й, метнувшись до неї по траві, схопила за руки.

Подруга повела Летті в бік столу, уставленого вишуканими стравами (лобстер! копчений лосось! — усе в таких великих як на такі тонкі наїдки порціях). Частуючи Летті справжнім шампанським — спорожнілі фужери швидко заміняли повними, — вона весело відрекомендувала її своїм дорослим і, як здалося Летті, дуже гламурним друзям. Останні промені сонця зігрівали їй шию, вона раз-по-раз кивала, а від того, що весь час усміхалася, в неї вже боліли щоки. Такі сильні емоції Летті давно не наповнювали, може, колись, роки зо два тому.

Краєм ока вона весь час стежила, де саме цієї миті перебуває Берті, щоб раптом не зустрітися з ним поглядом.

Її сукня була, мабуть, найскромніша з усіх тих, що розкішними хвилями вирували довкола неї, та невдовзі вона вже не зважала на це. Бо почалися танці.

На вечірці були й чоловіки. Не так багато, але вони були. Летті рухалася легко й невимушено, і вони одразу накинули на неї оком. Коли вона проходила галявиною, крепові складки її сукні-кльош метлялися сюди-туди й ніжно пестили їй ноги — вона навіть пошкодувала, що вдягнула панчохи: неприкрита шкіра відчувала б краще доторки тканини.

Це було геть не схоже на танцювальні вечірки в її рідному Абері, що їх влаштовували, коли западали сутінки. Там вона завжди бачила одні й ті самі обличчя, до того ж після війни все їй здавалося трохи полинялим. Летті наче перенеслася в один із романів, які надсилала їй Роуз.

— Подобається вечірка, сонечко? — між танцями спитала Роуз, обхопивши її однією рукою, а другою легенько смикаючи за ліву мочку вуха.

— Звісно! Вечірка просто чудова. Я щойно так приємно поспілкувалася з — е-е-е — Фредді? — про Фіцджеральда. Він теж читав роман «Ніч лагідна»! — Їй кортіло запевнити Роуз, що вона цілком ладна вписатися в їхнє коло. І Роуз може за неї не хвилюватися (або червоніти — підступно нашіптував тихенький голос усередині).

— Супер. Мені дуже приємно, — відповіла та й безтурботно подалася геть, щоб голосно обговорити ситуацію в Індії з молодиком, який повернувся з перемовин і мав утомлений вигляд.

І в голові Летті майнула лукава думка: Роуз таки не слід було б так різко підступати до чоловіків, яких вона мало не трощить значущістю своєї особистості.

Летті завважила Берті, який з опущеними плечима стояв, спираючись на величезний різьблений горщик із квітами: цікаво, чи стежив він за нею? Вона з готовністю відповіла «так» незнайомцеві, який запросив її на наступний танець, а тоді понеслася, закружляла в нічному повітрі, що так приємно їй обвивало плечі, розпашіле лице і тонкий стан. А по тому — танець за танцем. Вечір розкинувся веселкою, довкола напівосвітлених квіткових клумб здіймався вихор коктейльних суконь,

а над ними маленькими пістрявими місяцями мерехтіли яскраві китайські ліхтарі.

Та сама запаморочлива, завзята готовність веселитися, що панувала і в її рідному містечку. Надто голосно, надто гаряче. Порожні погляди деяких чоловіків, надривне сичання труби, палахкотіння облич... «Трохи б свіжого повітря», — подумала вона й миттєво згадала, що була ж надворі.

Натанцювавшись, вона захотіла присісти.

Летті прошкандибала майже в інший кінець саду, де побачила дуб із низькою залізною лавою, що кільцем охоплювала стовбур.

Вона сіла, приклала руки спочатку до залізних прутків, а відтак і до щік, щоб остудити їх, і навіть зітхнула від задоволення. Дівчина почувалася водночас і виснаженою, і неабияк збудженою. І нараз відчула, як енергія дуба заспокоює її. Вона набрала повітря в легені, вдихнувши знайомий і трохи начебто чужий запах полів, молодого зеленого листя і чогось іще. Запах Йоркширу. Так далеко на північ вона ще ніколи не заїжджала.

Берті, який перед тим уместився по інший бік стовбура на своєму улюбленому місці, не так уловив краєм вуха, що вона сіла, як відчув коливання металевих прутків.

«Не може бути, — подумав він. — Чи може?» Берті зважив ризики: відмовитися від самотності й від нагоди...

Запалив цигарку.

Летті завважила тихеньке клацання, шипіння, потріскування і напружилася. Хтось є по той бік товстелезного стовбура. Вона поглянула вниз, на лавку навколо нього — вона була трохи викривлена.

Цигарка. Приємно. Хоча Летті терпіти не могла, коли повітря у «Фонтані» забивав дим від цигарок. Тут чоловіки дуже галантно і на диво ніжно запалювали їй сигарету... Авжеж, цигарка.

Летті схопилася за прутки і, обпершись на них, пересунулася вбік, щоб подивитися, хто ж там сидить.

А там сидів він.

— О!

— Летті. Я... я просто курих і не почув... А ти...

— Усе гаразд. Захотілося трішки...

Він майже підвівся, і на його обличчі промайнуло принаймні шість різних виразів.

— Я мушу... я можу залишити тебе тут... тобто...

— Та не тікай ти! — І Летті схопила його за руку й трохи незграбно потягнула назад до лавки.

Вони мало не стукнулися лобами, і Берті, не втримавшись, коротко реготнув.

Вона й собі захихотіла, і та ніяковість, що він її носив у собі весь вечір, як панцир черепахи, без сліду зникла.

— О, Берті, просто я випила стільки шампанського.

— Знаю, — відповів він і трохи насмішкувато, трохи сумно глянув на порожній фужер, який досі тримав у руці. — Я також. Що ж тепер робити?

— Дай мені цигарку й поговори зі мною про те, що ти читаєш.

Він запалив для Летті цигарку, роздивляючись вигин її білої шиї, і поділився з нею власними мудруватими міркуваннями щодо Вордсворта. Проте звучали вони радше як розпливчасті й сентиментальні афоризми про скромне життя вівчаря абощо.

«Як Бог усьому є рушій, як то Природи план святий, чому ж так гірко на душі, так соромно від справ людських?»⁴ — процитував він з відчаєм у голосі, звертаючись до зірок, які з явним схваленням блимали у відповідь.

Летті мало не схопилася за серце. Хлопець читав вірші для неї! На садовій вечірці! *Під зоряним небом!*

Зрештою, вона лише завела очі під лоба, і Берті подумав, яка ж вона несамовито приземлена.

— Проте сільська природа насправді не така. І Бог — не лише первоцвіти й цвірінькання пташок. Насправді природа брудна, темна й жорстока.

— Але є щось неймовірно щире в стосунках між природою і людиною, тваринами і ґрунтом, хіба ні? А машини, і... і літаки, швидкість, зброя... усе це лише віддаляє нас щоразу більше від землі й такого важливого діалогу з нею.

— А знаєш, Берті, ми з тобою ніколи не тримали в руках жодної зброї: навіть металевої, або меча, або — дідько, чого там ще? —

палиці.

Вона підхопила з-під ніг дубову гілку й прибрала позу фехтувальниці. Його слова зачаровують, і вона, мабуть, була б не проти лежати під деревом і довго слухати, як він декламує вірші Вордсворта, але їй кортить відвести ману: її не так легко спокусити гучними словами про Людство і Природу.

Жодна жінка дотепер не сміла глузувати з Берті в такий спосіб — ну, хіба час від часу якась зарозуміла пані могла посміятися над його гарячністю. Траплялося й таке. Але жодного разу ніхто не махав у нього перед очима гілкою.

Він неквапом нагнувся долу, підібрав і собі галузку й рвучко схопився на рівні, настрашивши її.

— До бою!

Летті зойкнула, й вони заповзялися сьак-так махати гілками.

— За природу! — вигукнув Берті.

— За прогрес! — миттєво відбила Летті удар і змусила супротивника хитнутися назад, що спантеличило його не менше, ніж те, що вона була ладна вести з ним інтелектуальну дискусію.

— За... за все високе! — проказав Берті.

— За майбутнє! Бажаю нового, захопливого майбутнього! Щоб був запал, мета і... і... дія!

— О, цього ти маєш вдосталь... — хрипко промовив він.

Вона злегка отетеріла: цікаво, звідки така впевненість? І раптом він шпурнув на землю палицю й притиснув її до себе щільніше, ніж будь-хто з чоловіків, з якими вона щойно танцювала, а в голові у неї зненацька прояснилося й виринула думка: «Запам'ятай це».

Вони на мить торкнулися губами й відчули передсмак прийдешнього раювання. Як у театрі, в той короткий відтинок часу, що триває між згасанням люстр і підняттям завіси.

Відтак вони довго цілувалися. Відчуття було чудове, і Берті знав, що поцілунку під дубом він уже ніколи не забуде...

Її рука, що досі тримала гілку, безвольно опустилася, і один із зелених молодих листочків тепер легенько тремтів під подувом вітру.

[3](#) Роман «Ніч лагідна» Френсіса Скотта Фіцджеральда.

[4](#) Вірш Вордсворта. «Рядки, написані напровесні».

РОЗДІЛ 3

Жовтень 1947

— Але це смішно, — сичала на нього Летті, яка, мов уперта вівця, уклякла на краю галявини Вустер-коледжу⁵.

— Знаю, але правила є правилами, і наші зануди не поступляться. — Берті скорчив міну, витягнувши мало не до грудей своє й без того довге й вузьке обличчя.

— Не. Ходити. По. Траві. Жінкам. Вхід. До. Коледжу. Заборонений. — Слова вона вимовляла так, наче кожне з них було для неї приниженням, особистою образою. — Але ти тут мешкаєш. Навчаєшся.

— Ну так. У тому-то й річ, що тут не можна відволікатися... — кволо оборонявся Берті і врешті-решт урвав свою спробу.

Після садової вечірки вони спілкувалися й далі: писали вишукані листи про поезію, політику, де-не-де спритно додаючи запитання стосовно життя одне одного, що ховали в собі палкий інтерес з обох боків. Берті був на сьомому небі, коли Летті погодилася прийняти його в рідному Абергавенні: він натякнув, що міг би колись приїхати. Тож тепер була його черга познайомити її зі своїм світом. Його сповнювала гордістю думка, що він покаже їй Оксфорд, монастирі, стрілчасті вікна, вона стане свідком того, яка зосереджена тиша тут панує. І попри те що сам він геть не був завзятим студентом, його вабила загальна естетика: розкішна чотирикутна, зерниста по краях, головна будівля коледжу, химерно закручені стрімкі сходи, що вели до його затишних спальні й кабінету, старе червоне, перетягнуте лискучою, витертою шкірою крісло.

Він ніколи б не подумав, що Летті так захочеться всередину. Але її туди не пустили б, і вона злилася. Не тому, що так їй кортіло потрапити до його спальні з певним наміром — це була лише четверта їхня

зустріч. Вона тепер знімала кімнату над однією з місцевих чайних крамничок — просто їй хотілося знати про Берті все. Оглянути вогнище, біля якого він писав листи. Вдихнути запах його книжок. І взагалі дістатися по той бік цих величних мурів!

А не стирчати під осінньою мжичкою, коли від неприступного каміння віє холодом.

Берті постійно мріяв про Летті всі шість тижнів, що минули після того, як він побував у неї у Вельсі. Але щойно вона приїхала до нього в Оксфорд, Берті сколихнула її присутність і те, якою та була насправді, а не в його жованих-пережованих спогадах. Не така бліда. І крок не такий замашистий — вона тепер майже дріботіла йдучи. Очі були серйозні, що цілковито відповідало доцільності її перебування в Оксфорді — незвичному для нього і віднині дуже відчутному в його повсякденному житті, не позбавленому певного напруження.

— Ходімо, покажу принаймні їдальню, — запропонував він і поцілував їй руку, щоб трохи заспокоїти її.

— Гаразд. — І щоб унаочнити своє обурення, Летті хвацько мотнула кучерями, які спеціально для відвідин старанно вклала в зачіску.

У гігантській залі — велич у кожній панелі настінної обшивки, привілейованість у будь-якій дрібничці — вона зненацька відчула себе такою крихітною. Та показувати це не мала наміру. Берті, якому хотілося справити на неї враження, час від часу поглядав на неї, однак вона трималася надто спокійно.

Летті й сама не розуміла, чому не хоче, щоб він бачив її захоплення. Сам він не поведився так стримано, коли приїхав до неї в Абер. Берті, звісно, не був у захваті від її містечка, проте він не забував постійно усміхатися.

В очікуванні потяга вона вже двадцять хвилин снувала сюди-туди вокзальною платформою, поцокуючи свіжопідбитими підборами, — так нетерпеливилось побачити його! І ось він вийшов із вагона — в модному костюмі й капелюсі, який ледве тримався на голові під поривами вельського вітру. Несподівано її пройняла сором'язливість, проте всю дорогу до «Фонтану», де він замовив для себе номер, вона жваво розмовляла з ним, дещо театральнo звертаючи його увагу на місцеві цікавинки («у цьому будинку жив малим мій дід», «а тут я отримала першу роботу — суботами працювала за шинквасом»...).

Він закинув модну невеличку валізу до темної, пропахлої вареними овочами кімнати, вийшов до неї і дещо чванькувато простягнув загорнутий у папір пакунок. З кумедною дитячою нетерплячістю Летті заповзялася розгортати подарунок.

— «Сини і коханці»? Я ще нічого не читала з Д. Г. Лоуренса. О, Берті, дякую, як приємно отримати такий подарунок!

Вона потягнулася навшпиньки до його обличчя і смачно поцілувала в губи. Це спантеличило Берті, якому чомусь здавалося, що йому навряд чи доведеться ще коли-небудь торкатися її вуст.

— Молодець, легеню! Так тримати! — гукнув хтось через дорогу, однак Летті лише засміялася до стариганя в зношених, подертих штанях.

— Не зважай на нього — старий нахаба, — прошепотіла вона з усмішкою, від якої Берті пройняла приємна дрож.

Летті намагалася тримати його здалека від своїх родичів: батьки знали, що він мав приїхати, а брати безжально кепкували з її «дженджика» в присутності сторонніх, проте вдома всі вони мовчали. І вона не знала, чи то через те, що він був першим хлопцем, про якого вона їм розповіла, чи що той приїхав здалека. Але настав суботній вечір, і вона більше не могла ховати його від усіх, зрештою, у пабі, де панувала тіснява й товкотнеча, його зустріли як свого, що її вельми здивувало.

Берті подумав, що тут став у пригоді його бойовий досвід. Коли йому виповнилося вісімнадцять, він став до лав армії. Війна мала ось-ось закінчитися, але знехтувати службою — означало показати себе боягузом. Він пройшов офіцерський вишкіл і був перекинутий до Італії, але щойно прибув у Болонью, виявилось, що місто вже майже захопили свої. Тож до тих подій він був причетний лише почасти.

Однак війна встигла навчити Берті, як поводитися з далекими від його кола людьми. Він тепер знав, що означає поділитися з товаришем останньою цигаркою, потеревенити про крикет, відчутти приплив тестостерону, коли проймає страх або ж вирує радість перемоги. Поза тим він навчився зводити нанівець чоловічу агресивність у її різноманітних проявах і тому ніколи не ставав мішенню для нападів.

Під час навчання йому і таким хлопцям, як він, прищеплювали лідерські навички. У віці семи років Берті відправили до закритої

школи, за товстеними мурами якої було зимно навіть у літній семестр. Батьки відвідували його лише зрідка, тому що подорож туди потягом від Фарлі-голлу тривала кілька годин: Берті мав навчитися давати собі раду самотужки, щоб уміти згодом утримувати у своїх руках владу в ім'я Британської імперії — ба, і не менше. Мета не була досягнута, проте сувора підготовка надала Берті впевненості у своїх силах, і потім він завжди розраховував винятково на власні сили. Трохи незграбний, ніколи не агресивний, начитаний, але попри це такий зговірливий і щирий, що навіть найостанніший лайдак і нечема серед солдатів ані жодного разу не наважився принизити його або покпинити з привілеїв, якими той міг користуватися. У цьому просто не виникало в них потреби.

І у «Фонтані» щира прямота знову прислужилася Берті. Він жахливо метав дротики, наступив на хвіст якогось пса, не одразу міг вловити сенс жартів, які вимовлялися надто швидко, надто по-валлійському. Але довго й голосно реготав, коли міг, нарешті, зрозуміти анекдот, ще більше реготав над самим собою. І пригостив усіх присутніх келихом пива, і то не раз. Брати Летті, їхні друзяки і підстаркуваті приятелі — всі вони потім казали про нього: «кумедний чолов'яга», «трішки не такий, як решта, а втім, добрий хлопець». Летті почувалася так, наче її хто позолотив.

А ось у Оксфорді в ньому раптом проступив на поверхню дешевший метал. Їй було страшенно цікаво споглядати цей привілейований заклад, велич якого їй так кортіло відчуті всім своїм еством. Та вона аж ніяк не сподівалася, що перед нею будуть зачинені всі його двері. У коледжі Берті ні з ким її не познайомив. Оксфорд був закритою установою, його мури здавалися неприступними.

— Тобі сподобався роман Лоуренса? — м'яко спитав Берті, коли вони рушили далі, і Летті відчула біль у грудях.

— «Сини і коханці»?

В очікуванні нової зустрічі з ним вона двічі прочитала роман. Багряна шкіряна палітурка звабливо виблискувала на приліжковій тумбочці, і коли її брат Герайнт узяв книжку й почав гортати сторінки засмальцьованим пальцями, вона в нього зі злістю її вихопила.

— Так, дуже сподобалася, — відповіла Летті, почувуючись недоладною і скутою. А їй так багато вражень хотілося вихлюпнути.

Вона мала розповісти йому про неймовірну силу Лоуренсівського письма, про те, як майстерно він зображував стосунки і внутрішній світ своїх героїв. Але її поймав сумнів: а що, коли її балачка здасться йому наївною, що, коли він порівнюватиме її з іншими дівчатами, з якими навчається в Оксфорді, і, звісно ж, не на її користь?

А в Берті стало незатишно на серці. Йому здавалося, що Лоуренс припаде їй до душі більше, ніж Вудгауз чи Во, що їх Роуз нещодавно надіслала. У високохудожньому творі йшлося про життя людей її кола, і вона, напевно, подумала, що він у такий спосіб знову виказує поблажливість до неї...

— Ну, та гаразд. — Берті знав, що їм є що сказати одне одному, але не встиг добрати потрібні слова: вони вже наближались до річки.

— Я, е-е, я тут подумав, що ми могли б узяти собі ялик, — мовив Берті так, ніби щойно про це подумав.

— О, справді? — дещо байдуже зреагувала Летті, дарма що їй дуже хотілося покататися. Коли вона раніше уявляла собі життя в університеті, у неї в голові завжди спливали дві речі: шпилі і ялики. — Ти завжди на них катаєшся з дівчатами з університету?

Сказала так — і відчула, що боляче його вколола. А він розтулив був рота, щоб відбутися жартом, але нараз передумав.

Берті непевним кроком наблизився до чоловіка в простенькій шапочці і щось йому пробурмотів, той кивнув і рушив до невисокої повітки, звідки незабаром витягнув ялик, всередині якого містилися великий плетений кошик, червоні оксамитові подушки й картаті вовняні ковдри.

Летті стягла брови.

— Карету подано... — з удаваною іронією проказав Берті, наче йшлося про несподівану веселу витівку. Але, коли простягнув до неї руку, щоб допомогти зайти в низький дерев'яний човен, очей не підвів. Відтак квапливо розплатився з човнярем і відштовхнув ялик від берега. За всіма клопатами він не помітив, як Летті зі щораз більшим здивуванням спостерігала за його діями.

Вода м'яко огортала човен, потік почав його відтягувати вбік, і Берті вправно постернував на середину річки. Летті засовалася на подушках. Їй так хотілося, щоб усі в Оксфорді бачили її: на ялику і з хлопцем, який влаштував таку чудову прогулянку саме для неї.

Щойно вони трішки розігналися й пропустили човен з веслувальниками в просторих майках і коротеньких шортах, які з криканням пронеслися повз, Берті уместився навпроти неї й покопирсався в кошику.

— Тобі не зимно? Є ковдри... Узяв, бо подумав, що можеш змерзнути сидючи. Ага, і ще я прихопив усе для пікніка. Хочеш їсти?

— Я завжди хочу їсти.

— Чудово. Страв небагато, але є канапки.

І в його руках з'явився пакунок, загорнутий у папір та покладений на тарілку з китайської порцеляни, — сир і яблука. Вони лежали в дерев'яному полумиску вже порізаними, — солодке, — о-о! Фруктовий торт! І глазуrowані булочки!

— Трішки вина? Ти не проти?

Кришталеві келихи відбивали осінні промені, що послужливо проривалися крізь товщу хмар і тонке жовтаве листя плакучої верби, до якої віднесло човен. І щаслива Летті була зіркою на цьому святі. Єдиним смаколикком, який вона могла собі дозволити останніми тижнями, був джем.

Берті ще понишпорив у кошику. А тоді завмер, стрільнув очима в небо і відобув маленьку скляну вазу з однією кремовою трояндою. Стенув плечима і передав їй квітку.

Повітря сколихнулося. Невже вона... *розсміється?* Тоді він перекине ялик і втопиться.

Летті навіть не поворухнулася: боялася, що все зникне, якщо вона зробить найменший рух. Чи, може, це в неї галюцинації або ж він глузує з неї.

Відтак вона все ж узяла троянду і тихим ніжним порухом поклала біля себе на картату скатертину, що він її розклав між ними.

— Як... у казці, — здобулася вона нарешті на голос. У неї защипало в очах.

Берті з полегшенням видихнув і заповзвся помалу стернувати далі, під вербу. І та блідим, прохолодним шатром розкинулася над ними, а його палке, поцятковане помаранчевими й бузковими відблисками обличчя з надією повернулося до неї, і вона тепер була певна, що він нікому перед тим не влаштовував такого.

Летті так пильно подивилася на нього, що аж очам стало боляче.

А тоді вона мало не перекинула човен, раптом подавшись усім тілом до Берті. Діставшись його, вона міцно обняла його вузький стан і так тримала його, доки він не мовив:

— Ну-ну!

По тому він засміявся і ковтнув вина, що чомусь відгонило листям: смак напою змішався зі свіжою вологою зеленню річки й верби.

А вона ніяк не хотіла відпускати його з обіймів, і він став потроху годувати її сиром і яблуком. Вона брала кавалки, покушуючи пучки його пальців спочатку ніжно, відтак міцніше, а тоді проводила по них язиком.

Коли він тихо застогнав, вона відпустила його руку. І занурилася носом у коротке волосся теплої потилиці, що ніжно пахнула вершками.

— Дякую, — глухо промовила вона йому в шию.

— Що ти кажеш? — Берті силкувався відтягнути її, бо хотів розчути слова, але вона ще міцніше притулилася до нього.

Коли вона трішки відсторонилася, то заледве спромоглася підвести на нього очі.

— Годі повірити, що ти зробив це все для мене.

Летті бракувало слів, і вона просто опромінювала його своїми почуттями.

Берті тонкими аристократичними пальцями обхопив її маленьке гостре личко й поцілував.

Трепет, що завжди огортав Летті, коли він її торкався, полинув униз живота і закружляв ярою рідиною. Він ширився наполегливо, нестерпно. Берті провів губами по її шиї, і вона мимоволі застогнала. Він усміхнувся, серце шалено калатало в грудях. Його тіло все збагнуло.

[5](#) Один з коледжів Оксфордського університету.

РОЗДІЛ 4

Січень 1948

— Ну справді, Берті, — з прикрістю промовила його мати Амелія і зітхнула, глянувши на келих з вином, який недбало тримала в руці.

Швидкий рух кистю мав слугувати Марті знаком, щоб та налила в нього вина ще.

Цього разу їй навіть Гарольд нічого не промовив у відповідь. Батько Берті просто мовчав. Його очі вдивлялися — або радше втупилися — у вазу з вишуканим букетом оранжерейних жоржин, що стояла на обідньому столі й відбивалася в добре відполірованій його поверхні. Берті здавалося, що вони ледве стримуються й готові ось-ось вибухнути.

Його злякало те, як холодно повівся батько, коли він сповістив їм новину. Гарольд досі й рота не розтулив.

— Вона, мабуть, справді миле створіння, як ти кажеш. Але з нею тобі доведеться провести решту життя, сонечко. — Здавалося, на словах Амелії товстим шаром лежав штучний глянець, що утворився від випитого вина.

— Я кохаю її, — просто сказав Берті і зиркнув на Роуз, яка напружено виструнчилася на одному з високих обідніх стільців.

— Матусю, Вайолет — одна з моїх найкращих подруг. Це дуже розумна, добра, працелюбна дівчина, — утрутилася Роуз. Але слова сестри здалися Берті штучними, геть не такими, що їх хотіла б почути мати про свою майбутню невістку.

Коли Летті приїздила на вихідні, Берті і Роуз жадібно шукали її товариства, і для продовження стосунків усієї трійці дівоча дружба виявилася не менш стійкою підпорою, ніж любовна історія. Проте Амелія, попри те що завжди була лискуче-гречна, звертала мало уваги на Летті, яка тепер дуже часто навідувалася у Фарлі-голл. І навіть тоді,

коли Летті і Берті відзначали в маєтку спільний день народження, Амелія вдавала, ніби не помічає, що святкують вони обоє, а не він один.

Утім Амелія не надто щедро дарувала увагу навіть власним чадам. Висока, без жодної сивої волосинки в каштанових косах, вона плавно заходила до кімнати й помахом красивої кисті руки чарівним голосом збирала навколо себе всіх до одного, хто був присутній у будинку, — якщо цього хотіла, звісно. Заради Берті і Роуз вона ніколи не завдавала собі клопоту.

Навіть під час канікул, коли діти поверталися додому, Амелія дуже рідко з ними спілкувалася, часто була похмура, дратівлива, що вельми дивувало як Берті, так і Роуз. Вони постійно заважали їй, плуталися під ногами. Чому вони так їй заважали? Адже вона просто була байдики, як здавалося Берті. «Яке нікчемне існування!» — якось вона сказала брату про їхню матір. Дівчині була не зрозуміла її байдужість, а подеколи й ворожість.

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ